

Şahlar Həsənoğlu və Qarabağ həsrəti...

Xudu Məmmədov.

Bəllidir ki, bir zamanlar Azərbaycan Çar Rusiyası, daha sonra Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqı (SSRİ) tərəfindən idarə olunurdu. Bu səbəbdən Azərbaycan məhz imperiya tərəfindən, onların görmək istədikləri kimi öyrədilmiş, tanındılmışdı. Beləliklə də, xalqın tarixini, mədəniyyətini, dilini, dinini unutdurmağa təşəbbüs göstərmişdilər. Lakin xoşbəxtlikdən M.Ə.Rəsulzadə, C.Cabbarlı, C.Məmmədquluzadə, Y.V.Çəmənəziminli, B.Vahabzadə, X.Məmmədov, S.Əliyarov, X.R.Ulutürk, S.Rüstəmcanlı kimi neçə belə vətənə qəlbə bağlı, vətəni hür görmək istəyən oğullar tarixin gerçəkliklərini hər daim bizə aşkar etmişdir. Bu cür kimliyini, xalqın tarixini unutmayan insanlardan biri də Şahlar Həsənoğlu olmuşdur.

1941-ci ildə tərəkmə ailəsində dünyaya göz açan Ş.Həsənoğlu kiçik yaşlarında nənəsinin anlatdığı hekayələrlə böyümüşdü. Tələbəklik çağlarında isə öz yaşadıklarını, gördüklərini qələmə almışdı. Onun uşaqlığı dövə belində, at belində, nənəsinin danışdığı hekayələri dinləyə-dinləyə yaylaqlarda keçirdi. Tərəkməkəlik onun qanında vardı. Bəlkədə məhz bu səbəbdən, sadə xalqın içindən gəlmiş üçün millətini bu qədər gözəl tanımış, onların ruhuna hakim olmuşdu. Yazıçı, elə bir dövrə göz açmışdı ki, bu dövrdə Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqının (SSRİ) tərkibində idi. Buna görə də, böyüdükcə yaşadıklarından fərqli olaraq, "Böyük Qardaşımızın", əslində, bizə yad olduğunu anlayır, bu quruluşun xalqın dilinə, dininə, mədəniyyətinə-kimliyinə qarşı böyük təhlükə olduğunu dərk edirdi. Bu təhlükəni xalqına çatdırmaq istəyirdi, ancaq bunu açıq şəkildə edə bilməyəcəyi bariz bəlli idi. O, düşünürdü ki, bütün bu fərqiyyətləri xalqa çatdırmaq üçün, əvvəla o xalqın həyatına, yaşayışına tam hakim olmalı idi. Beləliklə, yazıçı 3 hissədən ibarət olan əsər-"trilogiya" qələmə almağa qərar verir. Bu əsərin birinci hissəsi XIX əsrin sonları, XX əsrin əvvəllərində Çar Rusiyası dövründə, sadə Azərbaycan xalqının yaşantısından bəhs etməli idi. Bu dövrdə sadə Azərbaycan xalqı heç kimdən asılı deyildi. Xalqın dilini, dinini, mədəniyyətini, bir sözlə, kimliyini yalnız xalq özü idarə edirdi. Çar Rusiyası, sadəcə yüksək dövlət səviyyəsində qarışa bilirdi. Ruslar da, ermənilər də bu xalq üçün heç bir mənə, heç bir əhəmiyyət kəsb etmirdi, çünki bu torpaqlarda at belində çomaq oynadan, tüfəng atan, başı motal papaqlı tərəkmələr məskən salıb. Bütün bunlarla da, o, əslində, min illər boyu bu torpaqların-Qarabağın Azərbaycanın bir parçası, hətta sözün əsl mənəsində desək, Azərbaycanın döyünən qəlbi olduğunu göstərmək istəyirdi.

İkinci hissə isə Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqı (SSRİ) dövrünü əhatə etməli idi. Artıq hər şeyin dəyişməsi, müqəddəratını özü həll edən, hər zaman hür yaşamış xalqın müstəmləkə şəklində yaşamağı tərəkmə üçün faciə demək idi. Burada, yazıçı, at belində çomaq sallayan, başı motal papaqlı tərəkmələrin faciəsini, onların gerçək yaşantıları ilə təsvir etməyi nəzərdə tutmuşdu.

"İmperiyanın məqsədi var idi: o, tariximizi bizə özgələşdirmək, yadlaşdırmaq, özümüzü-özümüzə unutdurmaq istəyirdi. Bu bizi daha asanlıqla və daha uzun sürələrcə sömürgə altında saxlamaqda onlara yardım edirdi. Bu siyasət təkcə rus sömürgəçilərinin deyil, bütün dünya metropoliyalarının

rəhbər tutduğu bir siyasət olmuşdur" - Şahlar Həsənoğlu, Tariximizin bəzi aktual problemləri (məqalələr toplusu)

Üçüncü hissə 70-80-ci illəri əhatə etməli idi. Bu dövrü çox böyük ümidlərlə yazacağını düşünürdü. O düşünürdü ki, Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqı (SSRİ) dağılacaq, xalq əvvəlki hür yaşayışına geri dönəcək. Artıq bu tərəkmələr öz faciələrindən azad olacaq. Lakin təəssüf ki, gözlənilmədiyi kimi olmadı. 90-cı illərdə Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqının (SSRİ) süqutu, o böyük ümidləri silib, yerinə, sadəcə, yazıcının dili ilə desək, düş qırıqlığı buraxdı. Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqının (SSRİ) çöküşü, Şahlar Həsənoğlunun da çöküşünə səbəb oldu. Artıq at belində gözdiyi yaylaqlar, üzərində "xarı bülbül" bəsləyən, cənnət-məkan gözəlliyini ifadə etməyə sözlər yetməyən Qarabağ bizim deyildi. Mənfur erməni daşnaqlarının vurduğu zərbə döyünən qəlbimizi durdurdu. Qarabağla birlikdə yazıcının trilogiya yazmaq arzuları da puç oldu. Artıq Şahlar Həsənoğlunun ala buludlu, göy çadırılı yaylaqları, yaşıl otlaqları, çaylı-çaylaqlı güneyləri, kəngərli-quzqulaqlı quzeyləri düşmənlər tapdığı altında idi.

Tam yeddi il ümidlə gözələdi. Düz 7 il o ümidlə yaşad ki, bəlkə bir gün Qarabağın qayıdış xəbəri ilə oyanar yeni sabaha. Ancaq təəssüf ki, o an gəlib çıxmadı. Babam Qarabağın İrəvan kimi getdiyini düşünərək qərara gəlir ki, zümrüdüncə parlaq, zümrüdüncə şəffaf, zümrüdüncə təmiz olmasa da, fəqət bir zümrüd təmizliyindən min kərə axarlı-baxarlı, bir zümrüd şəffaflığından min kərə göyçək duyulan, munis anlaşılan göz çəkən bu allı-yaşılı diyarları, öz tələbələrini-türk gənclərinə anlatsın. Bu torpaqları unutmasınlar, bu torpaqları sevsinlər ki, bəlkə bir ümid, nə vaxtsa onlar bizim Qarabağımızı geri qaytaralar. Hül qaya, Ağ çay, Qaranlıq dərəsi, Dörbənd bulağı, Soltan Heydər tərəsi, Quyuq bulağı kimi əfsanəvi gözəlliyə sahib yerləri türk gənclərinə təsvir edərək danışır, sevdirirdi ki, həmin o gənclər ürəklərindəki coşqun vətən eşqi ilə bizim torpaqlarımızı düşmənlər tapdığından azad edərlər. Elə həmin eşqlə, ümidlə arzuladığı trilogiyanın 1-ci hissəsini yazmağa başlayır. Mən xatırlayıram, mənəm babam vətəninə, millətinə-türkə necə aşiq bir insan idi. Yazdığı əsəri də məhz hə-

min eşqlə, bütün mənlili ilə qələmə alırdı. Babam hər sötri, hər cümləni ruhunun dərinliklərində hiss edirdi.

Gördüyü, yaşadığı torpaqları. Sanki ana övladını əzizlərcəsinə, qayğı ilə, sevgi ilə təsvir edirdi. Bütün bu gözəlliklərə o qədər dərinləndirilmişdi ki, gözləri kor, qulaqları kar olmuşdu gerçəkliklərə. Nəhayət, əsəri bitirib, qələmə yerə qoyduqda gerçək həyata dönür. Bir anlıq görür ki, nə allı-yaşılı yaylaqlar var, nə də buz kimi soyuq, zümrüd tək şəffaf bulaqlar. Həmin an, bənbəm bu faciəyə dözə bilmədiyinə görə bütün bədəni əsməyə başlayır. Bu gerçəklik onu dərinləndirən sarsıtmış, beyni vaxtıdan öncə yaşlanmışdı. Düz 20 il bir xalqın faciəsini öz bədəninə daşımağa məhkum oldu.

İllər keçdi, artıq vədə tamam olmuşdu. Təəssüf ki, babam ümitsizcə. O gözəlliklərin həsrəti ilə gözünü yumdu dünyaya. Bu hadisə o qədər yaralaydı, məni o qədər sarsıtdı ki, içimdəki nifrətin şiddəti güclənirdi. Qəlbim hər daim üsyan edirdi, axı niyə babam ayrı düşdü eşqindən, axı nə səbəbə onu nakam aldı bu dünya bizdən!?

Babamın vəfatından bir neçə ay sonra, həmin o şanlı an gəlib çatdı. Azərbaycanın mərəd, igid oğulları tarix yazırdı. bununla da, II Qarabağ müharibəsi başladı. Bizim böyük "Atabəyimiz" Ümumillilider Heydər Əliyevin yetirdiyi "Böyük Sərkərdə" İlham Əliyev öz dəmir yumruğu qaldırıb "Qarabağ Azərbaycandır" dedi. Beləliklə də bir zamanlar mənfur erməni daşnaqlarının 5 il(1988-1993) ərzində, hər cür namərd hiyləsindən istifadə edərək açdıqları 30 illik həsrətə, "Böyük Sərkərdə" İlham Əliyevin başçılığı ilə vuruşan, düşməne qan udduran igid oğullar düz 44 gün ərzində son qoydu. Bu tarixi an o qədər fərqli duyğular yaşadırdı bizlərə, qəlbimdə həm sevinc, həm kədər duyğusu var idi. Əlbəttə, sevincim bütün Azərbaycanın sevinci idi. Kədər isə yalnız mənə məxsus idi. Çünki bu sevinci tək-babam olmadan yaşamaq imidim. Hər zaman dua edirdim ki, "Ey ala buludlu, göy çadırılı, uca Tanrı, bu tarixi qələbəni babama ayan et." "Çox istəyirdim babama ayan olsun bu an. Bəzən düşünürəm, babam xəbər proqramlarını izləyərkən, tarix yazan "Böyük Sərkərdə" İlham Əliyev ilə Süleyman şah(-Kaya Alp oğlu Süleyman Alp) oğlu Ərtoğrul Qazi soyunun yetirməsi Rəcəb Tayyib Ərdoğan arasındakı danışıqları gördükcə deyirdi:"Deyəsən, bu, elə-belə oğul deyil. Deyəsən, bu, Ərdoğanla birləşəcək. Deyəsən, bu, yaman oğul olacaq!" Bu sözləri xatırladıqca, qəlbim təskinlik tapır ki, bəlkə də, babam, yenidən ümid edibmiş, bəlkə də, az da olsa, inanıbmış torpaqlarımızın geri dönəcəyinə.

Mənəm ən böyük arzum odur ki, nə vaxtsa gedim, cənnət-məkan Qarabağ torpağından götürürəm, Kəlbəcərin isti suyundan doldururam, zümrüdüncə yaşıl yaylaqlarından çiçəklər dərib götürürəm, babamın məzarı üzərinə qoyub deyim ki, -"Gözün aydın olsun babam, göyün aydın olsun Şahlar Həsənoğlu! Artıq həsrətim çəkdiyim torpaqlarda türk oğulları tank sürür, o torpaqlar, yenidən, türk igidlərinin məskənidir. Bu suyu, torpağı, gül-çiçəyi öz əllərimlə gətirdim. Sənə ovqat gətirdim, babam. Qoy bütün bunlar sənə ayan olsun! Ayan olsun ki, artıq hüzur içində yatasan!

Ayan olsun ki, min illik tariximizin ən güclü Atabəyinin yetirməsi İlham Əliyevin başçılığı ilə türkün torpağı düşmənlər əsarətindən azad oldu!

Aydan Abdullazadə